

KURT

WONN

ECUT

MAVİ SAKAL

Çeviri: HANDAN BALKARA

2. BASKI
♥ can
roman

KURT VONNEGUT
MAVİ SAKAL

Bluebeard, Kurt Vonnegut

© 1987, Kurt Vonnegut

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Anatoliait Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2015

2. basım: Ağustos 2018, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Berrak Göçer

Düzeltili: Burçak Karabağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-2487-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

KURT VONNEGUT
MAVİ SAKAL

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Handan Balkara

Kurt Vonnegut'un Can Yayınları'ndaki diğer kitapları

Allah Senden Rız Olun Bay Rosewater, 2015

Galápagos, 2016

Kör Nişancı, 2016

Maymun Evine Hoş Geldiniz, 2016

KURT VONNEGUT, 1922'de, Alman asıllı anne babanın oğlu olarak Indianapolis'te dđnyaya geldi. Cornell Üniversitesi'nde kimya okurken orduya yazıldı ve II. Dünya Savaşı'nda yer aldı. Dresden'de tutsak dđştü ve bombardımandan, tutukevi olarak yeraltındaki bir mezbaha kullanıldığı için kurtuldu. Bu tecrübesi, en meşhur romanlarından *Mezba-ha No. 5*'in yanı sıra başka birçok eserine konu oldu. Savaştan sonra Chicago Üniversitesi'nde antropoloji yüksek lisansı yapmaya başladı. Gazetecilik ve reklamcılık gibi çeşitli işler yaparken yazmayı sürdürdü. Chicago Üniversitesi'nin *Kedi Beşığı*'ni yüksek lisans tezi olarak kabul etmesi üzerine 1971'de mezun oldu. Diğer eserlerinin arasında *Şampiyonların Kahvaltısı*, *Galápagos*, *Kodes Kuşu*, *Mavi Sakal* ve *Allah Senden Razi Olsun*, *Bay Rosewater* sayılabilir. Savaş karşıtı söylemini hayatı boyunca sürdüren Vonnegut, 2007'de New York'ta öldü.

HANDAN BALKARA, 1967'de İstanbul'da dđnyaya geldi. Üsküdar Amerikan Lisesi'nden mezun olmasının ardından eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü'nde tamamladı. Çeşitli yayın kuruluşlarının editoryal kadrolarında yer aldıktan sonra Koç Üniversitesi'nde idari görevler üstlendi. Başlıcaları Daniel Goleman, Bill Bryson, Martin Kemp, Toksöz B. Karasu, R.L. Stevenson, Russell Banks, Don DeLillo, Kurt Vonnegut, John Updike, Ali Smith ve Dave Eggers olmak üzere birçok Amerikalı ve İngiliz yazarın yapıtlarını Türkçeye kazandırdı.

Yazarın Notu

Bu bir roman, hatta düzmece bir otobiyografi. Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmış ilk önemli sanat hareketi olan soyut dışavurumcu resim ekolünün sorumlu bir tarihçesi olarak görülmemeli. Benim muhtelif etkilere verdiğim kendime özgü tepkilerimden başka hiçbir şeyin tarihçesi değil çünkü.

Rabo Karabekian hiç yaşamadı, Terry Kitchen, Circe Berman, Paul Slazinger, Dan Gregory, Edith Taft, Marilee Kemp ve bu kitapta yer alan diğer önemli karakterler de öyle. Bahsi geçen gerçek ve ünlü kişilere gelince: Bu bağlamda sınırdığı zaman görüleceği gibi, romanımda onlara gerçekte yapmadıkları hiçbir şey yaptırmadım.

Bu kitaba aktardıklarımın çoğunun, geçtiğimiz yüzyıl içinde sanat yapıtları için ödenen grotesk bedellerden esinlendiğini de söylemeden geçemeyeceğim. Muazzam boyutlara varan kâğıttan servet yoğunlaşmaları, bir-iki kişi ya da kurumun, insanlara özgü belli bazı delişmenlik türlerine, uygunsuz ve dolayısıyla üzücü bir ciddiyet bahşetmesini mümkün kılmıştır. Yalnızca sanatın çamur köftelerini kastetmiyorum, çocuk oyunlarını da kastediyorum – koşmayı, zıplamayı, yakalamayı, fırlatmayı.

Ya da dans etmeyi.

Ya da şarkı söylemeyi.

K.V.

“Bu Şeyin ũstesinden gelmekte birbirimize
yardımcı olmak işin buradayız, o Şey her ne ise.”

DR. MARK VONNEGUT
 (“Yazara Mektup”, 1985)

MAVİ SAKAL
RABO KARABEKIAN'IN
OTOBİYOGRAFİSİ
(1916-1988)

Bu kitap Circe Berman için.
Başka ne diyebilirim?

R.K.

I

Bu yaşamöykümün altına “Son” yazdıktan sonra, apar topar başa dönüp tabiri caizse sokak kapısında bekleyerek, gelen konuklardan şu özrü dileme ihtiyacı hissettim: “Size bir otobiyografi vaat etmiştim ama mutfakta işler ters gitti. Bu kitap, olaylı geçen son yazın *günce*si olup çıktı aynı zamanda! Gerekirse istediğimiz zaman dışarıdan pizza getirebiliriz. *Buyrun* lütfen, *buyrun*, içeri girin.”

***

Ben bir zamanların Amerikalı ressamı Rabo Karabekian’ım, tek gözlü bir adam. 1916’da California’nın San Ignacio kasabasında, göçmen bir anneyle babanın çocuğu olarak dünyaya geldim. Bu otobiyografiyi yazmaya, doğumumdan yetmiş bir sene sonra başlıyorum. Aritmetiğin kadim gizemlerine yabancı olmayanlar için, bu tarih 1987 yılına denk geliyor.

Gözlerimi dünyaya bir Kyklop olarak açmadım. İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru Lüksemburg’da, ordu mühendislerinden oluşan bir müfrezeyle kumanda ederken sol gözümü kaybettim. İşin tuhafı, sivil hayatlarında çeşitli sanat dallarında faaliyet gösteren kişilerden

kuruluydu müfreze. Kamuflajda ustaydık ama o sıralar sıradan piyadeler gibi kıran kırana savaşıyorduk. Birliğimiz sanatçılardan oluşturulmuştu çünkü ordudan birinin iddiasına göre, bizler kamuflaj konusunda son derece başarılı olacaktık.

Öyle de olduk! Sahiden olduk! Savunma hatlarımızın ardında neyin onlar için tehlikeli olup neyin olmadığı konusunda Almanlara öyle sanrılar yaşattık ki, sormayın gitsin. Sanatçılar gibi yaşamamıza da izin veriliyordu üstelik, giyim kuşam ve askerî disiplin açısından gülünç derecede pervasızdık. Bizi tümen gibi alelade bir birliğe ya da bir kolorduya bile asla bağlamadılar. Doğrudan doğruya Müttefik Seferî Kuvvetler Merkez Karargâhı'ndan gelen emirlere uyardık. Hayret verici yanıtlarımızın ününü duymuş birtakım generallere geçici olarak bağlayıp dururlardı bizi. Bağlandığımız general kısa bir süreliğine patronumuz olur, hoşgörülü davranır, yaptıklarımıza hayranlık duyar ve nihayet bize minnettar kalırdı.

Sonra yine yollarımız ayrılırdı.

Birleşik Devletler yeniden savaşa girmeden iki sene önce Sürekli Ordu'ya katılıp teğmen olmuştum, dolayısıyla savaş sona erdiğinde yarbay rütbesine yükselmiş olabilirdim. Ama otuz altı kişilik mutlu ailemden ayrılmamak için yüzbaşılığın üstündeki tüm terfileri reddettim. Bu büyüklükte bir aileyle ilk kez birlikte oluyordum. İkincisine ise savaştan sonra katılacaktım, şimdilerde soyut dışavurumculuk ekolünün kurucuları olarak sanat tarihine geçmiş olan o Amerikalı ressamlar arasında kendime bir arkadaş ve sözümona meslektaş bulduğum zaman.

***

Annem ve babam, zamanında Eski Dünya'da yaşarlarken, bu ikisinden de büyük ailelere sahiptiler – ve tabii

ki oradaki akrabalarıyla aralarında *kan* bağı vardı. Aralarında kan bağı olan akrabalarını, Türk İmparatorluğu'nun yaklaşık bir milyon Ermeni vatandaşına karşı gerçekleştirdiği bir soykırımda yitirdiler. Bu insanlar iki sebepten dolayı tehdit kabul ediliyorlardı: birincisi, akıllı ve eğitilmiş oldukları için; ikincisi, aralarından pek çoğunun, Türkiye ile düşmanı arasındaki sınırın öbür tarafında, yani Rus İmparatorluğu'nda akrabaları olduğu için.

Bir imparatorluklar devriydi o. Şimdiki de öyle; her ne kadar örtbas edilmeye çalışılsa da.

***

Türklerle ittifak halindeki Alman İmparatorluğu, bu yüzyılın ilk soykırımını değerlendirmeleri için ülkeye nemelazımcı askerî gözlemciler gönderdi. Soykırım, henüz hiçbir lisana girmemiş bir sözcüktü o zaman. Günümüzde bu sözcüğün anlamı, dünyanın her yerinde, insan ırkının tanımlı bir altfamilyasına mensup herkesin, kadın, erkek, çocuk denmeden öldürülmesini amaçlayan, dikkatle planlanmış bir girişim olarak biliniyor.

Böylesine iddialı projelerin beraberinde getirdiği sorunlar tam anlamıyla endüstriyeldir: O kadar çok sayıda, büyük ve becerikli hayvanı ucuz ve hızlı biçimde öldürmenin, kimsenin kaçmadığına emin olmanın ve sonrasında oluşan et ve kemik dağlarını imha etmenin yolları aranır. Bu konuda dünyaya önyak olan Türklerinse ne işi büyütme kabiliyetleri ne de bu iş için gereken özel makineleri vardı. Almanlar, bundan sadece çeyrek yüzyıl sonra, her ikisini de mükemmelen sergileyeceklerdi. Oysa Türkler, bulabildikleri tüm Ermenileri evlerinden, işlerinden, teneffüslerinden, oyunlarından, ibadetlerinden, eğitimlerinden ya da her neredeseler oradan alıp kırsal bölgelere sürüverdiler, onları yiyecekten, sudan ve

barınaktan mahrum bıraktılar, onları vurup ezdiler ve hepsi de ölmüş gibi görünene dek buna devam ettiler. Sonrasında oluşan pisliği temizlemekse köpeklere, akbabalara, kemirgenlere ve nihayet solucanlara kaldı.

O sıralar henüz annem olmayan annem, cesetlerin arasında öylece yatıp ölü taklidi yapmış.

O sıralar henüz annemin kocası olmayan babamsa, askerler gelince, öğretmenlik yaptığı okulun arkasındaki helaya saklanıp bok ve sidik içinde beklemiş. Dersler çoktan bitmiş olduğu için müstakbel babam, bir keresinde bana söylediğine göre o sırada okulda yalnız başına oturmuş, şiir okuyormuş. Sonra askerlerin geldiğini duymuş ve niyetlerinin ne olduğunu anlamış. Babam insanların öldürülüşünü ne görmüş ne de duymuş. Onun için soykırımın en feci anısı, köyün sessizliği olmuş. Karanlık çöktüğünde köyde sağ kalan tek kişi, bok ve sidik içindeki babamış.

***

Katliamın tam ortasına düşen annemin Eski Dünya'daki anıları babamınkilere oranla çok daha korkunç olduğu halde, nasıl becerdiyse, soykırımını arkasında bırakmayı, Birleşik Devletler'de pek çok hoşluk bulmayı ve yaşamını burada sürdürecektir bir ailenin hayalini kurmayı başardı.

Babamsa *asla* yapamadı bunu.

***

Ben bir dulum. Karım, yani kızlık adıyla Edith Taft, iki sene önce öldü; Edith benim ikinci eşim oluyordu. Long Island'ın Doğu Hampton kasabasındaki bu evi bana o bıraktı: Deniz kıyısındaki bu on dokuz odalı ev, üç ne-

sildir karımın Anglosakson ailesine aitmiş. Ohio'nun Cincinnati kentindendi ailesi. Bu evin Rabo Karabekian gibi egzotik isimli bir adamın eline düşeceğini, karımın ataları hiç akıllarına getirmemişlerdir muhakkak.

Ruhları bu evde dolanıyorsa şayet, bunu öyle Episkopal bir nezaket çerçevesinde yapıyorlar ki, şimdiye dek onları fark eden olmadı. Merdivenden çıkarken onlardan birinin hayaletiyle karşılaşsam ve hayalet bana bu evde hiçbir hakkım olmadığını söylese, ona dönüp şöyle dedim: "Birini suçlayacaksan, Özgürlük Heykeli'ni suçla."

***

Sevgili Edith ile benim, yirmi yıl süren mutlu bir evliliğimiz oldu. Birleşik Devletler'in yirmi yedinci başkanı ve Yüksek Mahkeme'nin onuncu başyargıcı olan William Howard Taft'ın yeğen kızıydı Edith. Richard Fairbanks Jr.'ın dul eşiydi. Cincinnati'li bir sporcu ve yatırım bankeri olan Richard'ın babası ise, Charles Warren Fairbanks adında, Indiana'lı bir Birleşik Devletler senatörüydü. Theodore Roosevelt döneminde başkan yardımcılığı yapmıştı.

Edith ile ben, kocası ölmeden uzun süre önce, onu –ve bu ev Edith'in malı olduğu halde kocasını da– hiç kullanmadıkları patates ambarlarını stüdyo olarak bana kiralamaya razı ettiğim zaman tanışmıştık. Hayatlarında hiç patates yetiştirmemişlerdi elbette. Kuzey tarafındaki o sahilden uzak araziye bitişikteki çiftçiden satın almışlardı – sırf üstüne bina dikilmesini önlemek için. Patates ambarı da araziyle birlikte gelmişti.

Edith'le birbirimizi yakından tanıma fırsatı bulamadık, ta ki Edith'in kocası ölene ve benim ilk eşim Dorothy, iki oğlumuz Terry ve Henri'yle birlikte beni terk edene dek. Evimiz, buranın on kilometre kuzeyinde ka-

lan Springs kasabasında; onu sattım ve Edith'in ambarını sadece stüdyom olarak değil, aynı zamanda evim olarak da kullanmaya başladım.

Sırası gelmişken; o inanılmaz yapı, ana binanın şu anda bunları yazmakta olduğum yerinden gözüküyor.

***

Edith'in ilk kocasından hiç çocuğu olmamıştı ve ben onu Bayan Richard Fairbanks Jr. olmaktan çıkarıp Bayan Rabo Karabekian yaptığımda da, çocuk doğurabileceği yaşlarını çoktan geride bırakmıştı.

Dolayısıyla, iki tane tenis kortu, yüzme havuzu, garajı, patates ambarı –ve engin Atlas Okyanusu kıyısında üç yüz kilometrelik özel bir plajı– olan bu koca evin içinde, ailemiz ufacık kalıyordu aslında.

En yakın arkadaşım merhum Terry Kitchen'ın ve Terry ile benim en çok gıpta ettiğimiz ressam olan Henri Matisse'in adlarını verdiğim iki oğlum Terry ve Henri Karabekian'ın, aileleriyle birlikte buraya gelmekten hoşlanabileceğini düşünebilirsiniz. Terry'nin de iki oğlu var şimdi. Henri'nin ise bir kızı.

Ama benimle konuşmuyorlar.

“Varsın konuşmasınlar! Varsın konuşmasınlar!” diye bağırırım bu budanmış çayırılığın ortasında. “Sanki kimin umurunda!” Feveranımı bağışlayın.

***

Sevgili Edith, tüm diğer yüce Toprak Analar gibi, tek kişilik bir kalabalıktı. Evde sadece ikimiz ve hizmetkârlar varken bile, bu Victoria tarzı malikâneyi sevgi, mutluluk ve pratik bir evcimenlikle doldururdu. Hayatı boyunca hep ayrıcalıklı bir insan olduğu halde açığıyla

birlikte yemek pişirir, bahçıvanla birlikte bahçeyle uğraşır, tüm gıda alışverişimizi kendi yapar, hayvanları ve kuşları besler, yabani tavşanlar, sincaplar ve rakunlarla kişisel dostluklar kurardı.

Ama evde bir sürü parti de düzenledik, bazen haftalarca bizde kalan konuklarımız olurdu – çoğunlukla *onun* arkadaşları ve akrabaları. Kendi ailemden artakalan tek tük öz akrabamın geçmişteki ve şimdiki durumunu daha evvel anlatmıştım zaten. Yabancılaştırılmış torunlardır hepsi de. Ordudaki sentetik akrabalarım gelince: Bazıları, düşmana tutsak düştüğüm ve beni bir gözümünden eden küçük çarpışmada öldürüldü. Sağ kalmayı başaranlardan- sa o gün bugündür hiç haber alamadım. Belki de onlar beni, benim onları sevdiğim kadar sevmemişlerdi.

Olur böyle şeyler.

Öbür büyük, sentetik ailemin üyeleri olan soyut dışavurumcuların da çoğu öldü. Yaşlılıktan intihara kadar bir sürü sebebi var bu ölümlerin. Aralarından sağ kalan tek tük kişiler, öz akrabalarım gibi, benimle konuşmuyorlar artık.

“Varsın konuşmasınlar! Varsın konuşmasınlar!” diye bağırırım bu budanmış çayırılığın ortasında. “Sanki kimin umurunda!” Feveranımı bağışlayın.

***

Edith öldükten kısa süre sonra, tüm hizmetkârlarımız evi terk etti. Buranın çok ıssız bir yere dönüştüğünü söylemekle yetindiler. Ben de yeni hizmetkârlar aldım ve hem bana hem de tüm bu ıssızlığa katlanmalarını sağlayacak dolgunlukta maaşlar bağladım onlara. Edith hayat-tayken ev de hayattaydı; bahçıvan, iki hizmetçi ve aşçı hep birlikte burada yaşardı. Şimdi ise sadece aşçı –ama dediğim gibi, başka bir aşçı– yaşıyor evde. Müştemilatın

üçüncü katındaki hizmetkâr dairesinin tamamı, aşçıya ve on beş yaşındaki kızına kaldı. Aşçım Doğu Hampton yerlisi bir kadın, kocasından boşanmış ve kırk yaşlarında filan olsa gerek. Kızı Celeste benim için çalışmıyor ama yine de burada yaşayıp ekmeğimi yiyor. Cahilliklerinden hiç utanmayan gürültücü arkadaşlarını, benim tenis kortlarımda, yüzme havuzumda ve okyanus kıyısındaki özel plajımda ağırlıyor.

Sanki unutulmuş bir savaşın bunak gazisiymişim, hayatından artakalan küçük anılarla avunan bir müze bekçisiymişim gibi, Celeste ve arkadaşları beni görmezden geliyorlar. Ama bunda gücenecek ne var? Bu ev, bir yuva olmanın yanı sıra, halen devlet kuruluşlarının mülkiyetine geçmemiş soyut dışavurumcu resimlerin en önemli koleksiyonunu da barındırıyor. Onlarca yıldır işe yarar hiçbir yapıt üretmediğime göre, sahiden de bir müze bekçisinden başka ne olabilirim ki ben?

Ve tıpkı maaşlı bir müze bekçisinden bekleneceği gibi, eve gelen her bir ziyaretçinin farklı üsluplarla bana yönelttiği o soruyu da mümkün olduğunca iyi yanıtlamaya çalışırım elbet: “Bu resimlerin *anlatması* gereken ne?”

***

Kendilerinden başka kesinlikle hiçbir şey anlatmayan bu resimleri, Edith’le evlenmemden uzun zaman evvel edinmiştim. Cincinnati Bengals profesyonel futbol takımındaki çeyrek hisse dahil, Edith’in bana bıraktığı mülklerin, hisse ve tahvillerin tümünden daha değerlidir bu koleksiyon. Yani Amerikalı bir servet avcısı olmakla suçlanamam.

Berbat bir ressamdım belki; ama sonunda ne müthiş bir *koleksiyoncu* oldum baksanıza!

“Ne düşünürsen düşün ama artık başka bir şey düşün.”

Mavi Sakal, daha önce *Şampiyonların Kahvaltısı*’nda karşılaştığımız soyut dışavurumcu ressam Rabo Karabekian’ın kurgusal otobiyografisi. Karabekian’ın tek arzusu, patates ambarında kilit altında tuttuğu sırrıyla rahat bırakılmaktır; ama hayatına davetsiz bir misafir misali giren dul Circe Berman, münasebetsiz sorularıyla onu hikâyesini anlatmaya zorlar. Sonuç, elbette tam da Kurt Vonnegut’tan bekleneceği üzere, felaketi ve insanoğlunun merhametsizliğini harikulade bir ironiyle ele alan bir hikâye. ***Mavi Sakal***, Handan Balkara’nın yetkin çevirisiyle Can Yayınları’nda.

Kara mizahı, hicivli dili ve eşsiz hayal gücüyle 20. yüzyılın en önemli yazarları arasında yer alan Vonnegut, *Time*’in deyimiyle, “George Orwell, Dr. Caligari ve Flash Gordon’ı tek vücutta birleştiren bir yazar... ahlaklı bir soytarı, deli bir biliminsanı.”

Kapak görseli: Kurt Vonnegut

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinlari

ISBN 978-975-31-2487-5

9 789750 724879